

(המשך מעמוד 69)

פרפרים מעין מחזההמשך הנושא את הכותרת הנפטר מתפרע. שני המחזות הורעלו השנה ביחד על בימת בית ליסין. ספרי טימן קריאה והוצאת הקיבוץ המאוחד פירסמה החדש את שני מחזותיו אלה של אלוני במסגרת ספריית שרגא פרידמן לתיאטרון.

תמונת הפתיחה של הכלה וצייד הפרריום, מחזה שהפך לאבן ייסוד ב"קלסיקה הצעירה" של התיאטרון, מבוסס על פיתוח רעיון שנילקח מצידו של יוסף ברגנר. הוא נפתח בדבריו של ג'ון, ה"אומר: "אה... אה... פרפרים! פרפרים... לא לפחד, פרפרים!... אני לא תופס... יום רביעי!.. מנג'אז'ור מציד יין!... רואים את הרקיע הישלישי, ה"רביעי... שרלוטה! שרלוטה, פרפרית פרועה!... נא למסור הרשת שלום לפרפר הלבן..." מחזה שמאות אלפים ראו אתה על קרשי הבמה, ולמעלה ממיליון צופים ראו אותו בגירסתו הטלוויזיונית המעולה.

מחזה זה, בו מתנהל אותו חיזור קריידי למדי בין צייד הפרפרים לבין הכלה, מוליך את הקורא אל מחזההמשך, ש"נפתח ב"מיימי", היא גליה אלמגור. זו פותחת את חזרתו של אלוני אל ע"מ: "התן שלי, נפטר יקר שלי!... היום מלא עישר שנים למותך - ואתה עדיין משתולל... זה לא יכול להימשך... זה עושה אותי היסטרי... אני לא בעד אף כרית, אבל אני עושה לך היום אכזבה, אזולי זה - כמו שאומרים - ירבע אותך... ואתה... רגע - מוסיקה! איפה הראש שלי!..."

קריאה בטקסט של הנפטר מתפרע מביהרה עד מהרה כי אלוני המחזאי, כמאמר גיבורת מחזהו "מ"ל, חייב לשאול את עצמו, איפה הראש שלי... ולא רק איפה הראש שלו. לתיכנן נעלם והתפור אותו כישרון נהדר ומופלא של התיאטרון הישראלי, כישרונו של ניסים אלוני, במחזור תיו הראשונים. כישרון שהלך והתמסס ודומה כמו נעלם, כמו הפך לתתיכישרון של תתימחזאי של תתילקה בתיאטרון חיפה.

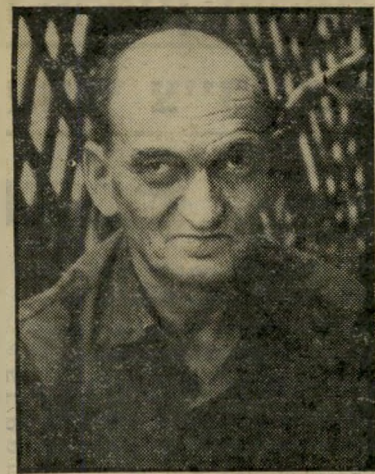
את השאלות בדבר התמססות כישרונו של אלוני, כפי שזה נראה בהנפטר מתפרע, יש לצרף אל השאלות ששאלו לא פעם: היכן נעלם כישרונו הספרותי של אלוני, שכתב גם סיפורים נהדרים בראשית שנות ה-50 - סיפורי השכונה שלו.

אין ספק שסיפורו זה, בו מפרסם אלוני גי מחזה המייצג את כישרונו (הכלה ו"צייד הפרפרים), בצד המשכו המייצג את ההיפך מזה (הנפטר מתפרע) מדגים את מהשאלות הנכבדות של התרבות הישראלית. שאלה זו אופיינית למרבית היוצרים בני דורו, שכישרונם הבטיח כה רבות, ואחרי גיל מסויים כמו נספג בי תוך עצמו ונמוג.

בחסף תנובה אכספורט לרומניה * עצרת

מוס"ף בירושלים * מלאימים את רטוש

קשה לומר שד"ר סנדו הוא בבחינת "אין נביא בעירו". סנדו שעלה מרור מניה בשנות המדינה הראשונות, מנסה מזה שנותידור לתפוס אחיזה כלשהי בשירה העברית וכשלה. הסיבה לכישלונו של הסנדו היא חוסר כישרון יצירתי. אלא שבמקביל לכישלונו בשירה, הצליח סנדו בשטחים אחרים, שבהם נדרש כישרון אחר. כחבר מושב עדנים הפך סנדו לאחד ממנהלי תנובה אכספורט ובשנים האחרונות שב אל הוירה הספרותית (בעיקר בדורירחון עתון 77) כששייך ליווים במודעות של תנובה אכספורט.

יונתן רטוש
הלאמה

באחרונה וכו שחרי השירה ברומניה לירגות משירת סנדו - שכן שירתו תורגמה לרומנית. בביטאון הייצוגי של ממשלת רור מניה נכתב על סנדו ש"הוא שליט במטאפורות המתקרב לאסכולה האכספורטינגית. סית, אך עם זאת הוא שומר על שורר שיות המקרבת אותו לליריקה של ארץ הולדתו..."

●● בידוריקבוצתי של ה"זמן האחרון: התכנסות של סופרים ותיקים מ"דור הפלמ"ח בביתו של סופר נודע, בן דורס, בירושלים, אחת לחודש, לשם צפייה בתוכנית הביזיון הספרותי מוס"ף, אותה מגיש הד"ר גרשון שקד ●● ביום הרביעי, ב"31 בדצמבר בר, עומדת אוניברסיטת חיפה לפתוח ברסטובל יונתן רטוש. - במילים אחי רות: העמדתו של רטוש כראש וראשון למשוררים העבריים כיום. המשורר נתן זך והמבקר דן מרון, ועוד אנשי ספי רות, עומדים לשאת דברם במסגרת סימפוזיון פתוח שיוקדש לשירתו של המשורר רות הוותיק. לדעת כמה הוגי"ספרות, יש באקט זה משום "הלאמה" של רטוש, אשר במשך שנים רבות מאוד חי בשולי השיירה העברית, תוך שהוא משפיע על מרבית המשוררים אך מגונה בניהם ●● הוצאת ספרית פועלים עומדת לפרסם בקרוב הדפסות חוזרות של ספרים ישנים, בין הספרים לחם ויין מאת איגנציו סילוניה; שיחה בסיציליה מאת איליו ויטורני וענבי זעם מאת ג'ון סטיינבק ●●

של ספרים בשנים האחרונות. הספר הוא סיפורו של יפתח אלון (עם עיטור מ"ל לולי של אורי אורלב) המבול השחור, שראה אור בהוצאת מסדה.

סיפורו של יפתח אלון הוא סיפור ה"חושף את עולם האימים האקולוגי ה"

עולם אימים אקולוגי
שד קטן של עשן

מאיים על החברה המערבית, במובנים של ילדים. זה סיפור הנפתח ב"היה היו שני ירדים, אחד גר בחוף אחד גר בפ"י. לא עבר יותר מדי זמן, והנה הור פיע שד קטן של עשן..." גיבור הסיפור ואביו יוצאים לטיול ברחוב עם ציפורים והם אומרים: "מצפצפים עליך, וזהוהם עלוב! מה תעשה לקנרי ככלוב?... אבל עד מהרה הולך המבול השחור של עשן האקולוגי ומכסה את האנשים ה"מטיילים ברחוב, או, כמאמר אלון, "שלו" שה יצירי המבול המסריח גרו על רא"י שהם כנחשי בריח. וענן אחד עצום ורחב פשוט נגב את ראשו של האב. לא תטיי לו! צעק הזיהום, לא תראו נוף, לא תראו כלום!..." ואן, יום אחד, הזיהום השחור חדר לביתם של האב והבן, ו"הפלבוב מיותם, הילד גלמדר."

אלא שכמו בכל סיפור ילדים, יש נקודת משבר, אותה מנסח אלון במילים: "וכשעבר הזיהום כל גבול, התעשת האב ומרד במבול. תאמינו או לא, האב הי" בירשן עלה וניצה את העשן..." האב סתם את אותה ארובה, הדומה בצוירו של יפתח אלון לארובה המאימת על צפון תל-אביב, והסיפור מסתיים בתיאור: "צחק הילד, צחק האב, והנה חזר גם המבול השחור - עלילה וצויר: יפתח אלון; עיטור מילולי: אורי אורלב; הוצאת מסדה, (כריכה קשה).

שורשים

ימתיכון

ספר מחקר היסטורי מאלף ומרתק הוא סיפורו של הד"ר אליעזר בשן, מרצה בכיר במחלקה לתולדות ישראל באוניברסיטת בראילן; שביה ופדות - בחברה היהודית בארצות הים-התיכון

בשבייה

בסיפורו של הד"ר אליעזר בשן (ראו: שורשים) מתפרסמים כמה ניספחים על עולם הסיטים של חטיפות ושבי, בשלהי ימי-הביניים ובראשית ההשכלה. אחד מאותם ניספחים הוא כתבייד של בית-הספרים הלאומי בירושלים, שכותרתה היא "שמונה נפשות וביניהם חכם נשבו":

שמעו עמים כולם עודנו משתוממים, והומים לשעבר נוהים, ורואים להבא הנה באה במחנינו זאת אוניה קטנה, והיא סחרה ואתננה, תאניה ואניה, וראינו בתוכה בשביה, שמונת נפשות מעדת סוערת עניה, אנשים ונשים וטף, אשר השמועה לבנו נטף, וזרועותינו קטף, ושדה לבנו דמעותינו נטף, ובפרט, שיער ראשינו נמרט, בשמענו בתוכה חכם חריף ועניו וחסיד מבני עליה, והוא שלח אלנו תכף מיכתב כתובה פנים ואחור קינים והגה ונהי נהיה ויהי כקראו איש יהודי ממנו שלוש וארבע דלות געו כל העם בבכי... כי הושם עליהם נוגש מאנשי קריה, צורר ושונא ומכה אותם פצע וחבורה ומכה טריה, וקורא ומורה לאנשי האוניה הגוע העת והיום לבזוז כסף זהב ואין קצה בגויה, נתון יתנו היהודי(ים) בגויהם כל הון ביתם, באהבתם, מאומתם כל דם שפיר ושלים מיטב כספם וזהבם לנו יהיה וירשנום ו' שם היה הבעטי אלקים עצתם הנכריה, כי עד שש מאות אריות רצו ליתן הקהל לפדיון נפשם הענייה... השמש לא יצא מהא ו' המטיר על היהודים גשם נדבות, ולבו רב-החובל אש להבות הוא יצא מלפני השרים בפחינפש מר וזעף מחרפות אשר חרפוהו היהודים ובפרט) לצורר הנוגש הנ"ל ואמ(לו) חצי צוואתו לא היה בידו ושלה על אפן ועל חמתו חופשים, טף ונשים והם נכנסו בחצר היהודים בעוגב ומינים, בככי יבואו ובתחנונים; יובלום טף ונשים נערים וזקנים ובפזמונים יחד כולם יתנו תודה לאדוני אדונים, הם ישאו קולם ירונו בגאון ה'..."

(1391-1830). הספר מציג את התרבות הימתיכונית ואת חלקם ומעמדם של היי-הודים בתרבות זו באור חדש. בלתי מקרי בל עד כה.

המסקנה המתבקשת היא, כי אם יש אר מה ימתיכונית שבניה התפורזו על פני כל חופיו של ים זה, הרי זו האומה היהודית. הספר מתאר בעקיפין את תהליך פיוור היהודים באגן הים-התיכון, ואת מערכות שמירת הקשרים ביניהם (כולל מערכות הקשר שבין יהודי אירופה לבין יהודי המזרח, כגשר מעל הים התיכון). זה ספר דרוך במאבק שבין הנוצרים למוסלמים, כולל גירוש ספרד והתגבשות המייסד היהודי במרוקו המוסלמי. פרק מרתק, שמעט מאוד ידוע עליו, הוא סיפורם של הישובים היהודיים באיי הים התיכון - כרתים, רודוס ומאלטה - ישובים שמרכז עניינם היה בשביה ובפדיון.

בין עמודי הספר נחשפת יהדות מופ" לאה של עזרה הדדית, של פדיון שבויים, עזרה לאלמנות וליתומים, חברה המגינה עד תום על החלשים שבה, חברה יוצאת דופן השומרת גם על צביונה הימתיכונית והיהודי.

שביה ופדות מתאר עולם מדהים ומופ" לא של יהדות מפוארת, עולם של כללי רעות כמו: "כבר נהגו כל ישראל לפי דות את השבויים יותר מכדי דמיה הנמי כרים בשאק, שהרי זקן או קטן אין שווה בשוק יותר מעשרים דינרים, ופדיון אי תו כמאה או יותר." העולם המוצג ב"שביה ופדות הוא עום של טרם גבולות בין יהודי המזרח (הספרדים) לבין יהודי המערב (אשכנזים) ויש בו כדי לעורר מחשבה בקרב המאמינים בנחיתותם התרבותית של הראשונים. אין זה ספר ל"קריאה לפני השינה.

אליעזר בשן - שביה ופדות - בחברה היהודית בארצות הים-התיכון (1830-1391); הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, 335 עמודים (כריכה קשה).

ספרות ילדים

אלון

מותו של נחום גוטמן בא להזכיר את החלל, שסופר פורה ומעולה זה של ספרות ילדים הותיר אחריו בשנים האחרונות, דור שלם של חקאים ברמות שר-נות, חקאים ברמתו של אוריאל אופק ודומיו, שנכנסו ברגליהם הגסות אל חנור יות האות העדינות של ספרות-הילדים, בלא מקוריות, בלי תחושה ובלו כישרון, לא הצליח לסתום את החלל הזה. אחד הדברים המאפיינים ספרות-ילדים מעולה, הוא שילוב שבין מקוריות להפשטה של בעיות חברתיות.

ספר שראה אור באחרונה חורג במידה רבה מהאפשרויות המאפיינת ז'אנר זה

• נטיס אלוני - הכלה וצייד הפרפרים + הנפטר מתפרע; הוצאת הקיבוץ המאוחד; 106 עמו (כריכה רכה).